

Aynı Coğrafyada İki Savaş: Troia ve Çanakkale Savaşlarının Karşılaştırılması

Reyhan KÖRPE*

Öz

Yaklaşık üç bin yıl arayla aynı topraklarda meydana gelen iki savaş, Troia ve Çanakkale Savaşları sadece coğrafi benzerlikleri değil, nedenleri, oluş şekli ve sonuçları ile birbirine benzemektedir. Birinci Dünya savaşının bir parçası olan Çanakkale Savaşı gibi, arkeolojik kaynaklar Homeros'un destanlaştırdığı Troia Savaşı'nın Tunç Çağların sonunda Batı Anadolu'daki çok büyük bir mücadeleden parçası olduğunu ortaya koymuştur. Çanakkale Savaşları sırasında kullanılan yöntemlerin antik çağ savaşlarını hatırlatmasının yanı sıra, Troia Savaşı'yla doğrudan ilgili olan taktiklerin de bu savaşta kullanıldığını görmekteyiz. Çanakkale savaşlarında burada savaşan askerlerin Troia Savaşı ve onun kahramanlarını bildikleri yazdıkları hatıralardan anlaşılmaktadır. Askerler sık sık kendilerini bu kahramanlarla karşılaştırarak, içinde buldukları modern savaşın antik Troia savaşının bir yansıması olduğunu düşünmüşlerdir. Bu çalışmada her iki savaş kendi tarihi perspektifi içinde incelenerek benzer yönleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale, Troia, Gelibolu, Çanakkale Boğazı, Wilusa

Two War at the Same Place: Comparison of Trojan War and Gallipoli Campaigns

Abstract

The Trojan War and the Gallipoli Campaigns are two pivotal battles that

* Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, reyhankorpe@yahoo.com.

took place on the shores of the Dardanelles. They are similar in several respects: Both battles involve several groups coming from different places. Some of the tactics employed during the Gallipoli campaigns are reminiscent of those used during the Trojan War. Many allied soldiers, as their memoirs and letters reveal, knew well the Trojan War and the deeds of its heroes. Their writings also reveal that they compared themselves to the ancient Greek heroes that fought at Troy. They also thought the Gallipoli Campaign as a sort of New Trojan War.

Keywords: *Troy, Gallipoli, Trojan war, Dardanelles, Wilusa*

Birinci Dünya Savaşının en önemli cephelerinden biri olan Çanakkale muharebelerini diğer cephelerden ayıran yönü, savaşın gerçekleştiği toprakların tarihi geçmiştir. Çanakkale savaşlarının olduğu bölge sadece kendi zamanında dünyanın önde gelen stratejik yerlerinden biri olmayıp, insanlık tarihinin kilit noktalarından biriydi. Boğaz, tarihin en eski zamanlarından bu yana sadece iki büyük kıtayı bir araya getirmekle kalmayıp; aynı zamanda doğu ve batı dünyasının siyasi ve kültürel anlamda birbirine en fazla yakınlaştığı ve her iki yönden de karşılıklı göçlere, istilalara sahne olduğu bir bölgedir.¹ İki kıtanın arasında yer alan bu dar su yolu, sadece Akdeniz ve Karadeniz'i birleştirmiyor, aynı zamanda güneyi kuzeye bağlıyordu. Bu nedendir ki boğazın her iki yakasında yer alan bu topraklar tarihte başka hiçbir yerde görmediğimiz ölçüde göçlere, istilalara ve savaşlara maruz kalmıştır. Uygarlıkların dört yol kavşağı diyebileceğimiz Çanakkale Boğazı'nın bu özel durumu aynı zamanda onun felaketi de olmuştur. Öyle ki tarihte kaydedilmiş çok sayıda savaş bu boğazda veya bu boğazın etrafında gerçekleşmiştir.

1915 yılında Çanakkale Boğazı ve Gelibolu Yarımadasındaki savaşlar bu bölgede tarih içinde yapılmış olan savaşların sadece sonucusuydu. Çanakkale Savaşlarından önce de yerini ve tarihini kesin olarak bildiğimiz pek çok savaş bu sulara ve topraklarda olmuştur.² Eski kaynakların naklettiği bu savaşlara ait izler ve onlara ait arkeolojik kalıntılar son yapılan savaşın malzemeleriyle neredeyse yan yana durmaktadır.³ Ayrıca gene bu kaynakların bahsettiği geçmişin savaşlarının oluş nedenleri ile bu savaşlarda yaşanmış olan trajediler bize tarihin gerçekten tekerrürden ibaret olduğunu anlatırcasına birbirine benzemektedir.

1 Charles Brian Rose, *The Archaeology of Greek and Roman Troy*, Cambridge, 2014, 286-287.

2 Reyhan Körpe, "Boğaz Savaşları" *Kubaba*, 2006, Sayı 6, s. 27-36.

3 Çanakkale Boğazının Anadolu yakasında ve Ege Denizi kıyısında, Dardanos'tan Beşiğe Koyuna kadarki kıyı kesiminde yapılan kazı ve yüzey araştırmalarında antik yerleşim yerlerinde antik kalıntılarla birlikte modern savaşa ait malzemeler birlikte bulunmuştur. Beşiğe koyuna bakan sırtlarda ve Akhilleus tümülüsünün eteklerinde Çanakkale savaşlarına ait siper izleri halen görülebilmektedir. Reyhan Körpe, "Dardanos Tabyasında Savaş Alanı Arkeolojisi ve Sonuçları", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, Yıl: 8, Sayı: 8-9, 2010, s. 57-90; Reyhan Körpe, "Beşiğe Tepe-Kumkale Bölgesi Savaş alanları Arkeolojisi", *Çanakkale 1915*, 2012, Sayı:12, s.14-19.

Günümüzde bölgenin savaş geçmişi genellikle en son meydana gelen Çanakkale Savaşları ile anılmaktaysa da, geçmişte, yüzlerce yıl boyunca Çanakkale Boğazı denildiğinde akla Troia Savaşı gelmekteydi. Ünlü şair Homeros'un İliada adlı eserinde ölümsüzleştirdiği bu savaşın geçtiği Troia ile Çanakkale Savaşının yaşandığı Gelibolu Yarımadası arasında kuş uçuşu 5-10 km. ya var, ya yoktur. Hatta her iki bölge kendi zamanları içinde birbirinin de savaş alanları olmuşlardır. Yani, Troia Savaşları zamanında Gelibolu Yarımadası, Çanakkale Savaşı zamanında da Troia savaşın bir parçası olmuşlardır (**Harita 1**).

İki savaşın mekânsal benzerliklerine girmeden önce, gene iki savaşın başlangıç nedenleri üzerinde durmakta fayda vardır. Hepimizin bildiği gibi Çanakkale Savaşı 19. Yüzyılın ortalarından itibaren dünyada görülmeye başlayan büyük kutuplaşmanın sonucunda meydana gelen Dünya Savaşının bir parçasıdır. Bu savaş sadece iki ulus arasında geçen yerel bir savaştan ziyade karşılıklı ittifakların oluşturduğu güçler arasında ve çok daha büyük bir coğrafyayı etkilemiş bir olaydır. Bu nedenle Çanakkale Savaşı, I. Dünya Savaşındaki tüm diğer cephelerden çok daha fazla insanların hafızasında yer almıştır. Bu savaşın sadece bir ülkeler savaşı değil aynı zamanda bir kültürler savaşı olması nedeniyle, etkisi de tıpkı Troia Savaşı gibi yüzyılları aşan evrensel boyuttadır.

Her iki savaşı karşılaştırdığımızda, tıpkı coğrafi benzerliklerinin yanın sıra başlangıcından sonuna kadar birçok ortak yanının olduğu görülür.⁴ Son yüzyılda Hattuşa'da yapılan kazılarda bulunan çivi yazılı tabletler sadece kendi tarihlerini aydınlatmakla kalmamış, bir anlamda yakın çevresine de ışık tutmuştur.⁵ Hattuşa'da ele geçen kil tabletler şimdiye kadar kaynağımız sadece Homeros olan Troia Savaşına yeni bir perspektif kazandırmıştır.⁶ Böylece Homeros'un mitolojik öğelerle süsleyerek zenginleştirdiği destan içindeki gerçek olaylar aydınlanmaya başlamıştır.⁷ Tarihçiler ve arkeologlar destan içindeki dizelerin hangilerinin gerçek, hangilerinin kurgu olduğunu anlayabilmek için yıllardır uğraşmaktadırlar.⁸ Genel olarak kabul edilen

4 Çanakkale savaşının geçtiği toprakların aynı zamanda antik çağ geçmişinin de olması nedeniyle, müttefikler savaş hazırlıkları sırasında bölgede yapmış olan eski çağ araştırmaları ve bunlarla ilgili haritaları da kullanmışlardır. Peter Chasseaud ve Peter Doyle, *Grasping Gallipoli Terrain, Maps and Failure at the Dardanelles*, 1915, Kent, 2005, s. 68-69. İki savaşın paralelliklerinin genel olarak karşılaştırılması için bkz: Rüstem Aslan, "Troia ve Gallipoli Campaign: An Analogical Approach", *Gallipoli in Retrospect 90 Years On*. (Ed. M. Tunçoku) 2005, AÇASAM, Çanakkale, s. 05-44.

5 Eric H. Cline, *The Trojan War: A Very Short Introduction*, Oxford University Press 2013, s. 66.

6 Hans G. Guterbock, "Troy in Hittite Texts? Wilusa, Ahhiyawa, and Hittite History", *Troy and The Trojan War, A Symposium Held at Bryn Mawr College October 1984*, (Ed. Machteld J. Melling) 1986, s. 33; Carol G. Thomas ve Craig Conant, *The Trojan War*, University of Oklahoma Press, 2005, s. 1-38.

7 Trevor R. Bryce, "The Trojan War: Is There Truth behind the Legend?", *Near Eastern Archaeology*, Vol. 65, No. 3 (Sep., 2002), s. 182-195.

8 Manfred Korfmann, "Was There a Trojan War?", *Archaeology*, Archaeological Institute of America, Volume 57 Number 3, May/June 2004, s. 8-12; Sinclair Hood, "The Bronze Age Context of Homer", *The Ages of Homer*, (ed. Jane B. Carter ve Sarah P. Morris), Austin, 1998, s. 25-32.

görüş Troia Ovasındaki savaşın sadece Troialılar ve Akhalar arasında olmadığı, her iki tarafın da kendi müttefikleri ile birlikte bu savaşa katıldıkları yönündedir. İliada Destanında hem Akha ordusundaki müttefik krallar ve orduları, hem de Troialılara yardıma gelen uzak ve yakın müttefikler ayrıntılı olarak listelenmiştir.⁹ Bu listelerden Akhaların müttefiklerinin Yunanistan ve Ege dünyasından, yani batıdan; Troialılara yardıma gelenlerin ise Thrakia ve Habeşistan gibi uzak ülkelerin desteğini almakla beraber ekseriyetle yardıma gelenlerin Anadolu halkları olduğu görülmektedir. Destandan çıkartılan bu sonuç Hattuşa'da ele geçen Hitit tabletleri ile bir anlamda desteklenmektedir.¹⁰ Hitit Tabletleri M.Ö. 15. Yüzyıldan itibaren Hititlerin Batı Anadolu'ya seferler düzenledikleri ve küçük krallıkların zaman zaman kendi aralarında ittifaklar oluşturduklarını yazmaktadır.¹¹ Bazen Hititlere karşı da bir araya gelen bu küçük krallıkların Hititlerle de savaştıkları ve Hitit krallarının bu bölgelere seferler düzenlediği anlaşılmaktadır.¹² Fakat genellikle de bu küçük krallıklar Hititler ile ittifak halinde olup ve Kadeş savaşı gibi büyük seferlere asker göndermişlerdir.¹³ Bunun nedeni Batı Anadolu halklarının kültürel anlamda aynı gruba dahil olmaları ve belki de dini ve kültürel anlamda Hititler ile ortak değerlere sahip olmalarıdır denebilir.¹⁴ Hattuşa arşivlerinde de Hititler ile Troialılar arasında çeşitli anlaşmaların imzalandığı anlaşılmaktadır.¹⁵

Geç Tunç Çağında, Anadolu'daki süper gücün batıdaki rakibi ise merkezi Yunanistan olan ve çeşitli büyüklü büyüklü krallıkların konfederasyonundan meydana gelen Akhalardı.¹⁶ Batı Anadolu'da kuzeyden güneye yayılmış olan çeşitli küçük krallıklar ise bu iki güç arasında bir anlamda tampon durumundaydılar. **(Harita 2)** Akhalar çok geçmeden Batı Anadolu'nun zenginliklerine göz dikip, Ege bölgesinde kıyılarıdaki toprakları ele geçirmeye başladığında Akhalar ile Hititler arasında bazen

9 Homeros, *İliada*, II- 487-759

10 Donald F. Easton, "Hittite History and The Trojan War", *The Trojan War*, (Ed. Lin Foxhall & John K. Davies) Liverpool, 1981, s. 25-44.

11 Cline, *The Trojan War*, s. 69; Raffaele D'amato, *Bronze Age Greek Warrior 1600-1100 Bc*, Oxford, 2011, s. 57

12 Cline, *The Trojan War*, s. 69.

13 A., Goetze, "The Hittites and Syria (1300-1200 B.C.)", *Cambridge Ancient History* (Ed. I. E. S. Edwards, C. J. Gadd, N. G. L. Hammond ve E. Sollberger), Cambridge University Press, 1975, s. 253; Mark Healy, *The Warrior Pharaoh Rameses II and the Battle of Qadesh*, Oxford, 1993, Kadeş savaşında Hititlerin müttefikleri harita, s. 21-23

14 Calvert Watkins, "The Language of the Trojans", *Troy and The Trojan War, A Symposium Held at Bryn Mawr College October 1984*, (Ed. Machteld J. Melling) 1986, s. 45-62; Oliver Robert Gurney, *Hititler*, (çev. Pınar Arpaçay), İstanbul 2001, s. 107; Barry Strauss, *The Trojan War*, New York, 2006, s. 2, 15, 23; 1988-2005 yılları arasında Troia'da kazılar yapan Manfred Korfman, Troia'nın Anadolu kültürünün bir parçası olduğu görüşündedir. Manfred Korfmann, "Yüksek Troia Kültürü (Troia VI ve VII a) Bir Anadolu Kültürü", *Troia Rüzgarı, M. Osman Korfmann'dan Seçme Makaleler*, (ed. Rüstem Aslan, Fecri Polat), Çanakkale, 2012, s. 15-166.

15 Cline, *The Trojan War*, s. 73.

16 Gurney, *Hititler*, s. 48; Mario Benzi, "Anatolia and the Eastern Aegean at the Time of the Trojan War", *OMERO TREMILA ANNI DOPO*, (ed. Franco Monranari), Roma, 2002, s. 360-368.

doğrudan bazen de dolaylı yollardan bir mücadele başladı.¹⁷ Bu mücadelenin ne boyutlarda olduğunu ele geçen son derece yetersiz belgelerle kısmen yorumlayabiliyoruz. Fakat gerek kil tabletler üzerindeki yazılı metinler, gerekse kazılarda bulunan arkeolojik kanıtlar bu mücadelenin Tunç Çağlarının sonuna kadar devam ettiğini göstermektedir.¹⁸

Doğu ile Batı arasında, Batı Anadolu üzerinden devam eden bu mücadelenin en önemli cephelerinden birisinin, başkenti Troia olan ve günümüzde Çanakkale il sınırlarını kapsayan Wuluşa krallığı olduğu söylenebilir.¹⁹ Akhalar, Ege kıyılarını ele geçirdikten sonra güneye ve kuzeye doğru yayılmaya çalıştılar.²⁰ Bu yayılmada denizcilik alanındaki gelişmeler, özellikle de yelkenli gemilerin daha etkin kullanılmaya başlamasının rolü büyüktür.²¹ İşte bu dönemde Kuzey batı Anadolu'nun ucunda, Çanakkale Boğazına hakim konumdaki Troia, Akhaların dikkatini çekmiş olmalıdır.²²

Son yıllarda Troia'da yapılan kazılar, bu yerleşimin Geç Tunç Çağlarında Batı Anadolu'daki en büyük ve görkemli kent olduğunu ortaya çıkarmıştır.²³ Son derece güçlü bir iç kale etrafında kurulmuş olan kent, çağdaşı olan yakın doğu merkezleri ile yarışacak boyuttadır.²⁴ Kazılarda sadece Anadolu'dan değil, Orta Avrupa'dan Afganistan'a, Karadeniz'den Kıbrıs'a kadar bilinen dünyanın dört bir yanından gelen eşyalar bulunmuştur.²⁵ Bu buluntular Troia'nın aynı zamanda bölgedeki zengin bir ticaret metropolü olduğunun kanıtlarıdır. Tabi bu zenginlik aynı zamanda birer korsan olan yayılmacı Akhaları buraya yönlendiren en önemli motivasyondur.²⁶ Fakat pek çok bilim adamının hemfikir olduğu konu Akhaların asıl amacının Troia'dan ziyade Troialıların hâkimiyetinde olan Çanakkale Boğazı ve boğazın girişindeki uygun li-

17 Gurney, *Hititler*, s. 50; Michael Wood, *In Search of The Trojan War*, New York, 1985, s. 161-163.

18 Cline, *The Trojan War*; Tablo I. Hitit Kaynaklarından Bilinen Troia (Wilusa) Savaşları, s. 77.

19 D.F. Easton, J. D. Hawkins, A.G. Sherratt ve E.S. Sherratt, "Troy in Recent Perspective", *Anatolien Studies*, Vol. 52, 2002, s. 94-96; Charles Brian Rose, *The Archaeology of Greek and Roman Troy*, s. 27.

20 Arkeolojik bulgular özellikle Myken seramikler bu konudaki en önemli kanıtlardır. C.B. Mee, "The Mycenaean and Troy", *The Trojan War Its Historicity and Context*, PAPERS OF THE First Greebank Colloquium, Liverpool. 1981, (ed. Lin Foxhall ve John K. Davies), Bristol, 1984, s. 45-56.

21 Manfred Korfmann, "Troy: Topography and Navigation", *A Symposium Held at Bryn Mawr College October 1984*, (Ed. Machteld J. Melling) 1986, s. 1-16.

22 Machteld J. Melling, "Postscript", *A Symposium Held at Bryn Mawr College October 1984*, (Ed. Machteld J. Melling) 1986, s. 94-95.

23 Manfred Korfmann, "Troia A Residential and Trading City at the Dardanelles," (ed. R. Laffineur ve W-D. Niemeier) *POLITEIA Society and State in the Aegean Bronze Age [Aegaeum 12]*, LiègeAustin 1995, s. 173-183.

24 Easton *et all*, "Troy in Recent Perspective", s. 78-83.

25 Manfred Korfmann, "Çanakkale Boğazı'ndaki Troia Asya ve Avrupa ile Ege'den Karadeniz'e Kültür İlişkileri", *Troia Rüzgarı, M. Osman Korfmann'dan Seçme Makaleler*, (ed. Rüstem Aslan, Fecri Polat), Çanakkale, 2012, s. 28-41; Manfred Korfmann, "Troia M.Ö. 2. ve 3. Binyılda Ticaret Kesişme Noktası, Yüksek Troia Kültürü ve Kıyasal Troia Kültürü ile ilgili Bilgiler", *Troia Rüzgarı, M. Osman Korfmann'dan Seçme Makaleler*, (ed. Rüstem Aslan, Fecri Polat), Çanakkale, 2012, s. 125-140.

26 Strauss, *The Trojan War*, s. XIX.

manları ele geçirmek olduğudur. Troia'yı ele geçirmeden bölgeye hakim olunamaya-
cağı için Akhalar bu kent etrafında uzun yıllar savaşmak zorunda kalmışlardır.

Homeros'un, savaşın nedeni olarak Troia prensi Paris'in güzel Helena'yı kaçır-
masının olduğunu söylese de, bu kaçırma olayının Akhalar tarafından beklenen bir
savaş fırsatı olduğu unutulmamalıdır. Karısının kaçırılmasından hemen sonra Me-
nelaos, ağabeyi Mykenai Kralı Agamemnon'dan yardım istemiş, Akha kralları içinde
en güçlüsü olan Agememnon' da kısa bir sürede Yunanistan'daki tüm diğer kralları
bu sefere davet etmiştir.²⁷ **(Resim 1)** Bu aslında uzun süredir Troia'ya karşı bir savaş
hazırlığı olduğunu da işaret etmektedir. Helena'nın kaçırılmasından hemen sonra or-
duların hızlı bir şekilde toplanması ve denizaşırı sefere çıkılması, kaçırma olayının
savaşın asıl nedeni olmayıp onun tetikleyicisi olduğunu düşündürür. Diğer taraftan
Troialılar için de aynı şey söylenebilir mi? Aslında Paris'in Sparta Kralı Menelaos'un
sarayına gitmesinin nedeni ağabeyi Hektor'un Troia ile Sparta arasında çeşitli anlaş-
malar yapması idi. Görünüşte iki taraf arasında dostane ilişkilerin olduğu, en azından
bunun için tarafların diplomatik yollardan anlaşmaya çalıştıkları görülebilir.

Fakat Troia ile Akha krallıklarından biri olan Sparta ile yapılan bu barış anlaş-
ması, bize daha öncesinde taraflar arasında var olan bir savaş ya da en azından çatış-
manın olduğunu işaret eder. Yani barış yapılması için öncesinde bir savaşın olması
gerekir. Bu da taraflar arasında, yani Ege'nin iki yakası arasında Hitit kaynaklarında
da bahsedilen devam eden çatışmalar olmalıdır.²⁸ Troia ile Sparta arasındaki kısa sü-
reli ateşkes ve sonrasındaki barış anlaşması Helena'nın kaçırılmasıyla bir anlamda
bozulmuş, taraflar normal olan savaş durumuna tekrar geçmiştir. Agememnon'un
diğer Akha krallarını hemen topladığı gibi Troia kralı Priamos'da kendi müttefiklerini
çağırmıştır.²⁹ **(Harita 3)**

Troia savaşının çıkış nedenleri ile ilgili antik kaynakların yorumlanmasıyla ula-
şılan sonuç modern zamanlarda bile örneklerini sıklıkla gördüğümüz savaş bahane-
lerinden biridir. Osmanlı'ya sığınan Alman Goeben ve Breslau zırhlılarının mütte-
fiklere iade edilmemesi ve bunlarında Yavuz ve Midilli adını alarak Rusların Karade-
niz limanlarını bombardıman etmesi de karşı tarafın beklediği böyle bir bahanedir.
Paris'in Helena'yı kaçırması nasıl Agememnon'a Troia'ya yapılacak savaşın fırsatını
yarattıysa, Goeben ve Breslau zırhlılarının da Osmanlı'ya sığınmaları müttefiklere
aynı fırsatı vermiştir. Aynı şekilde savaştan hemen önce müttefiklerin bu iki geminin
kendilerine verilmesini talep etmesi ve Osmanlı'nın bunu reddetmesi gibi, Priamos
da Helena'nın Menelaos'a geri verilmesini kabul etmemiştir.

Sefer öncesi ordular Yunanistan'da Aulis'te toplanarak sefer öncesi hazırlıklarını
tamamladılar. Akhalar için bu bir deniz aşırı seferiydi. Bu nedenle ordunun taşınması

27 Michael Wood, *In Search of The Trojan War*, s. 145.

28 Michael Wood, *In Search of The Trojan War*, s. 175-185.

29 Strauss, *The Trojan War*, s. 27.

için çok sayıda gemi gerekmekteydi. Homeros bize Akha ordusunun yüz bin asker ve 1184 gemiden oluştuğunu bildirirse de, bu sayının abartılı olduğu düşünülmektedir.³⁰ Ama sonuçta Yunanistan'dan çok sayıda gemi ile ordunun Troia kıyılarına taşındığı kabul edilebilir. Günümüzde kuş uçuşu yaklaşık 300 Km. olan bu mesafe Tunç Çağı teknolojisi ve denizciliği göz önüne alındığında oldukça uzun bir yol sayılır. O dönem denizcileri için bir okyanus kadar geniş olan Ege denizinin aşılmasını, modern zamanlarda tıpkı bir kıtalararası yolculuk gibi düşünmek gerekir.

Akhaların Troia seferi, benzerlerini 20. yüzyıl savaşlarında sıklıkla gördüğümüz amfibik çıkartmalara benzemektedir. Akha ordusunun tamamı Troia'nın batısındaki sahile, tek bir noktaya çıkartma yapmıştır. Askeri anlamda çıkartma yapanların savunma yapanlara nazaran üstünlükleri bu noktadaydı. Savunma yapanlar düşmanın nereden geleceğini bilmediği için savunma kuvvetlerini daha geniş alanlara yaydığından dolayı çıkartmanın başlangıcında saldıran kuvvetler, sayısal olarak savunmacılara göre daha avantajlıydılar. Eski çağlarda da bu durumun zaten bilinmekte olduğu anlaşılıyor. Troialıların nasıl bir savunma stratejisinin olduğunu bilemiyoruz. Fakat kıyılarda nereden geleceği belli olmayan bir saldırıyı önlemeye yönelik savunmadan ziyade, Troia kentinin güvenli surları içinde beklemişlerdir. Bu belki de saldıranların sayıca çok daha kalabalık olmaları ve onlara karşı koyacak etkili bir güçlerinin olmasındandır.³¹

Akhalar'dan sayıca daha az olan Troia'luların savaş stratejisinin işe yaramış olduğunu savaşın on yıl boyunca sürmesinden söyleyebiliriz. Dönemin Ege dünyasının süper gücü olan, Fenike ve Kıbrıs'a kadar Doğu Akdeniz'e hakim olan Akha ordularına, Batı Anadolu'da şimdiye kadar hiçbir devlet karşı koyamamıştı.³² Eşiti olabilecek Hitit İmparatorluğu bile Batı Anadolu'daki Akha ilerleyişini engelleyememişti. İşte bu süper gücü on yıl boyunca durdurmayı başaran Hitit İmparatorluğunun kuzey batı Anadolu'daki uzak, küçük vassalı Troia olmuştur.³³

Akhalar bu savaşta sadece insan sayısı bakımından değil, teknolojik anlamda da daha ileri olup, ordularında son derece tecrübeli komutanlar bulunmaktaydı. Anavatanından uzak böyle kalabalık bir ordunun işesinin günümüzde bile ne kadar zahmetli olduğu düşünülürse, Akhalar bunu başarmışlardır. Bunun için civardaki diğer yerleşimler düzenli olarak talan edilmiş, ayrıca Gelibolu Yarımadası toprakları ekilip biçilerek askerlerin yiyecek ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır. Savaş boyunca ana karanın karşısında bulunan Tenedos, Limni ve İmbros adaları Akhalar tarafından

30 Strauss, *The Trojan War*, s. 3.

31 Troia savaşından kısa bir süre sonra, Deniz kavimlerini Mısır'ın Akdeniz kıyılarında durduran III. Ramses, saldırganları daha gemilerinden inmeden kıyıda saldırarak yok etmiştir. Robert Drews, *Tuç Çağı'nın Sonu*, (Çev. Tolga Ersoy, Gürkan Ergin), İstanbul, 2014, s. 51-56.

32 Wood, Michael, *In Search of The Trojan War*, New York, 1985, s. 214-217.

33 Strauss, *The Trojan War*, s. 17-18.

Troia'ya saldırmak için üs olarak kullanılmıştır.³⁴ Üç bin yıl sonrada bu adaları aynı amaçla kullanılması şaşırtıcı değildir.

Homeros'un İlada destanında on yıldır devam eden savaşın son ayları anlatılır. Bu destanın önemi her ne kadar asıl savaşın yapıldığı tarihten 400 yıl sonra yazılsa da, bize Tunç Çağlarına ait bir savaşın nasıl olduğunu betimleyen tek kaynak olmasıdır. Akhalar saldırının ilk gününden itibaren Troia'nın batısındaki küçük Beşiğe koyunu ele geçirmişler ve burasını savaşın sonuna kadar ellerinde tutmuşlardır. Savaş genel olarak bu koy ile Troia kenti arasındaki ovada cereyan etmiştir. Taraflar birbirlerinin buldukları yere karşı defalarca hücum etmişler, Akhalar Troia'yı fethetmeyi, Troialılar da Akhaları Beşiğe koyundan atmaya çalışmışlardır. Fakat Troia'nın surları ne kadar güçlüyse Beşiğe etrafındaki Akha istihkamları da o kadar sağlamdı. Karşılıklı saldırılar sırasında her iki taraf da sayısız kahramanını kaybetmiştir.³⁵ Aslında böyle bir savaş yöntemi antik çağlarda pek fazla görülen bir durum değildir. Savaşlar genellikle kısa süreli meydan savaşı olduğu gibi, kuşatma savaşları da büyük bir ordunun kentleri karşı koyamaz şekilde kuşatmasıyla olmaktadır.³⁶ Troia savaşı ise bu haliyle sanki I. Dünya savaşının siper savaşlarını hatırlatmaktadır.³⁷ Bu nedenle Gelibolu'ya Avustralya ve Yeni Zelanda gibi uzak ülkelerden gelen Anzaklar ile İngiliz ve Fransızların durumu üç bin yıl önceki Akhalar'inkine oldukça benzemektedir. **(Resim 2)**

Akhaların çıkartma yaptıkları küçük Beşiğe koyunun Gelibolu yarımadasındaki müttefik çıkartma koylarından pek bir farkı yoktur. Tıpkı Anzak ve Seddülbahir'de dar bir alana sıkışan müttefiklerin buraları siper ve tünellerle güçlendirdiklerine benzer bir şekilde Akhalar da Beşiğe koyunu kaleye çevirmişti.³⁸ **(Resim 3)**

Troia ve Çanakkale Savaşların aynı coğrafyada meydana gelmesinin dışında oluş şekliyle de benzeşmektedir. Her ne kadar iki savaş arasında üç bin yıllık zaman farkı olsa da, Çanakkale savaşlarında kullanılan bazı taktik ve yöntemlerin antik çağ savaşlarını anımsattığı söylenebilir.

Yukarıda da söylediğimiz gibi iki ordunun aldığı pozisyon ve karşılıklı saldırıları siper savaşlarını anımsatmaktadır. Taraflar birbirlerine büyük kuvvetlerle taarruz ederek onları buldukları siperlerden çıkarmaya çalışmışlardır. Ama her iki tarafın da savunması ve azimli direnişi o kadar kuvvetlidir ki bu savaşın sonuna kadar

34 Rüstem Aslan, *TROYA - TENEDOS Mitolojisinin Adası*, <http://akvaryumbozcaada.com/ulasim/53-rustem-aslan.pdf>, s.4

35 Susan Woodford, *The Trojan War in Ancient Art*, Londra, 1993, s. 76, fig. 68, s. 69, fig. 69, s. 84, fig. 76.

36 Drews, *Tuğ Çağı'nın Sonu*, s. 143-176.

37 Stephan Bull, *World War I Trench Warfare (1) 1914-16*, Oxford, 2002, s. 22.

38 Çanakkale Savaşlarında müttefiklerin çıkartma yapacağı düşünülen yerlerden biri de Beşiğe koyudur. 25 Nisan günü buraya şaşırtma amaçlı bir çıkartma yapılması koyun stratejik önemini üç bin yıldır korumakta olduğunun kanıtıdır. C.F. Aspinal-Oglander, *Çanakkale Gelibolu Askeri Harekatı I. Cilt* (çev. Metin Martı) İstanbul, 2005, 325.

gerçekleşmemiştir. Akhalar Troialıları kentlerine kapatırken, Hektor komutasındaki Troialılar da Akhaları kamplarına kadar sürmüşlerdir.³⁹ **(Resim 4)**

Troia savaşlarında kullanılan silahlar gerek Homeros'un tarifi, gerekse yapılan kazılardan ele geçen örneklerden öğrendiğimiz gibi tipik Bronz Çağ silahlarıydı. Çarpışmalarda uzun menzilli ok ve sapanların yoğun bir şekilde kullanıldığı çıkan buluntulardan anlaşılmaktadır.⁴⁰ Bu silahların Çanakkale savaşındaki tüfek ve makineli tüfekler kadar etkili ve ölümcül olduğunu söylemek mümkündür. Bu silahların yanı sıra piyadelerin yakın dövüşlerde kullandığı ana silahlar mızrak ve kılıçtı.⁴¹ Troia'da Orta Doğu savaşlarından bildiğimiz savaş arabası ve süvariler ise o kadar fazla değildir. Bunlar sadece komutanların kullandığı araçlardır. Çanakkale Savaşı 20. Yüzyılın başında belki de en modern savaş araçlarının kullanıldığı savaş meydanlarından biri olmasına rağmen antik dönem savaş yöntemlerini hatırlatan çok sayıda örnek bulunmaktadır.⁴² Her iki tarafın binlerce askerle birlikte yapmış olduğu taarruzlar antik çağ piyadelerinin meydan savaşlarını anımsatır. Bu taarruzlarda Türk ve müttefik askerlerinin kullandığı kılıç ve süngüleri Troia ve Akha ordularının kullandığı kılıç ve mızraklara benzetebiliriz. Savaşın ilerleyen günlerinde Çanakkale cephesinde kullanılan diğer yöntemler de modern bir savaş ile hiç uyuşmamaktadır. Bu eski-antik yöntemleri Troia'da görmesek de, antik çağlardan orta çağa kadar savaş alanlarında ve şehir kuşatmalarında dünyanın her yerinde görmekteyiz. Bu yöntemleri en bilineni tünel kazmaktır. Savaşın başlarında Batı Cephesinde eski 19. yüzyıl savaş stratejisiyle başlayan büyük cephe taarruzları 20. yüzyılın modern silahları karşısında etkisiz kalmıştır. Topların ve özellikle de makineli tüfeklerin savunmada etkili kullanılmaları sonucunda taraflar ancak dehşetli kayıplar neticesinde eski yöntemlerin işe yaramadığını fark edebilmişlerdir. Fakat bunu fark etmeleri her iki tarafın da çok büyük zayıyatından sonra olmuştur. Sonuçta piyade saldırılarına karşı siperler git gide güçlendirilerek yerin birkaç kat derinine inen oldukça karmaşık neredeyse ele geçirilemez savunma yapılarına dönüşmüşlerdir. Bir anlamda savaş kilitleyen bu durumu çözebilmek için her iki tarafın genelkurmayları yeniden antik yöntemlere başvurmak zorunda kalmışlardır.⁴³

39 Fields, Nic, *Troy c. 1700-1250*, Oxford, 2004, s. 58; M. S. 3. yüzyılda basılmış olan bronz Troia sikkeleri üzerinde Hektor elinde meşale ve kalkanla ile Akhaların gemilerine saldırırken tasvir edilmiştir. Oğuz Tekin, "İlion Sikkeleri", *Troia Efsane ile Gerçek Arası Bir Kente Yolculuk*, İstanbul, 2002, s. 220; Oğuz Tekin, Sencan Altınoluk, Funda Körpe, *Sylloge Nummarum Graecorum Çanakkale Museum*, İstanbul, 2009, Plate: 38, nr. 626-629.

40 Nic Fields, *Troy c. 1700-1250*, s. 11 resim.

41 Raffaele D'amato, *Bronze Age Greek Warrior 1600-1100 Bc*, Oxford, 2011, s. 12-17.

42 Moorehead, Alan, *Gallipoli*, New York, 1956, s. 212.

43 Amerikan New York Times gazetesinin Haziran 1915 tarihinde cepheden haber yapan C.E.W. Bean'ın verdiği bilgilere dayanarak hazırladığı haberde muharebelerde kullanılan antik savaş yöntemlerinden bahsedilmektedir. "Bomb Fights at Gallipoli", *New York Times*, 28 Eylül, 1915, s. 3.

Çanakkale savaşlarında tünel açma yöntemi (Lağım) ilk defa Anzak cephesinde 28-29 Mayıs gecesi Anzak bölgesinde, Bombasirtı siperlerinde gerçekleştirilmiştir.⁴⁴ Bu yöntem savaşın en son gününe kadar sadece Anzak cephesi değil, Seddülbahir cephesinde de defalarca tekrarlanarak devam etmiştir.⁴⁵

Çanakkale savaşlarındaki tünel savaşlarının birinci önceliği karşı taraftaki düşmanın önemli siperlerini ele geçirmektir. Her iki tarafta da siper hattında son derece stratejik savunma noktaları oluşmuş durumdaydı. Makineli tüfeklerce desteklenen bu hatlar her iki tarafın da defalarca yaptığı taarruzları geri püskürttüğünden bu noktaların ele geçirilmesi ya da tahrip edilmesi her iki taraf için de yaşamsaldı. Bazen de tıpkı Batı cephesinde olduğu gibi büyük taarruzların öncesinde düşmanın bu savunma hatlarını çökertmek, düşmana ağır zayıat verdirmek ve belki de en önemlisi taarruzlarda büyük kayıplara neden olan makineli tüfek mevzilerini havaya uçurmak bu tünellerin en önemli açılış nedeniydi.

Tünellerin dışında Çanakkale Savaşlarında kullanılan bir başka antik savaş aracı mancınıklardır. Romalıların bir buluşu olan mancınık özellikle orta çağlarda geliştirilmiş ve topların kullanımına kadar şehir kuşatmalarının en önemli aracı olmuştur. Troia Savaşında henüz bilinmeyen mancınıklar Çanakkale siper savaşlarında tarafların birbirlerinin siperlerine el bombası atmak için ilkel bir havan topu gibi kullanılmıştır.⁴⁶ (**Resim 5**)

Birbirine bu kadar yakın olan iki savaş arasında edebi ve tarihsel anlamda ilişki kurulduğunu daha savaşın ilk günlerinden itibaren özellikle müttefik askerlerinin günlüklerinde görmekteyiz.⁴⁷ Savaşa katılan yazarlardan biri olan Rupert Brooke, İngiliz donanmasının amiral gemisi Queen Elizabeth'in Çanakkale Boğazındaki bombardımanı Troia Savaşı sırasında Olympos tanrılarının yıldırımları ile Troia kentini sarsmasına benzetmiştir. Brooke: "*Ve Priamos ve elli oğlu topların sesini duyduklarında dehşete düştü. Ve Troia tekrar sarsıldı*". Bir başka şiirinde ise Troia ve Çanakkale'de savaşan askerlerin aynı kaderi paylaştığından bahsetmektedir.⁴⁸ Özellikle eğitim görmüş klasik literatürü bilen subaylar savaş sırasında yazdıkları mektuplarda ve daha sonraki anılarında Homeros'un pasajlarından sık sık alıntılar

44 Murat Karataş, "Çanakkale Muharebelerinde Lağım Muharebeleri" *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, (Bahar-Güz 2008, 43-60), 43-60.

45 Nigel Steel ve Peter Hart, *Gelibolu Yenilginin Destanı*, (çev. Mehmet Harmancı), İstanbul, 1996, 129-130.

46 C.E.W. Bean, Türklerin siperler içine çok sayıda el bombası attığından bahsederken bir çeşit antik mancınık kullandıklarını düşünür. "Bomb Fights at Gallipoli", *New York Times*, 28 Eylül, 1915, s. 3; David Nicolle, *The Ottoman Army 1914-18*, London, 1994, s. 6.

47 Diane P. Thompson, *The Trojan War, Literature and Legends From The Bronze Age to The Present*, Londra, 2004, s. 210.

48 Rupert Brooke: "Marsh 1918", *These Were the Men: Poems of the 1914-1918*, (Ed. E. R. Jaquet), Londra, 1919, s. 76, 177

yapmışlardır.⁴⁹ Bu alıntılarda görüldüğü üzere, müttefiklerin kendilerini kesinlikle Troia'yı kuşatmaya gelen Akhalar'la bir tutmuşlardır. Anzak'daki siperlerde bekleyen askerler için Gelibolu'nun dik yamaçları ve yukarıda bulunan Türk siperleri Troia'nın ele geçirilemez surları gibi görünmüştür.⁵⁰ Kendilerini Akhalar'la ve onun kahramanı Akhilleus ile özleştirerek Troia kahramanları ve Hektor'u düşmanları olarak yansıtır- lar. Bu konuda yazılmış belki de en meşhur şiir kendisi de Gelibolu'da savaşmış olan Patrick Shaw-Stewart'a aittir. Shaw-Stewart, yazdığı "*Stand in the trench, Achilles*" adlı uzun şiirde cepheye geldiği ilk günlerde yaşadıklarını İliada destanın 18. kitabına atıf yaparak nakletmiştir. Shaw-Stewart, gece karanlığında cephe, siperler içinde beklerken yakın arkadaşı Patroklos'u kaybeden Akhilleus'un acısını duymaktadır.⁵¹ Anzak cephesinde karanlıkta tepenin yukarısındaki siperlerdeki Türk askerleri onla- ra eski düşmanları Hektor'un hayaleti gibi görünmektedir.

Türklerin müttefiki olarak savaşa katılan Alman askerleri ve ziyaretçilerin yazdık- ları anılarda Çanakkale savaşının geçtiği yerler ile Troia arasında ilişki kurulmuştur. Üç bin yıl arayla meydana gelmiş olan iki savaş arasında yapılan karşılaştırmalarda, Türk savunma hatlarının özellikle Troia Savaşı kahramanlarının mezarlarının üzer- lerinde olduğundan söz edilmektedir.⁵² Gerek deniz savaşları sırasında, gerse kara savaşları sırasında Troia kentinin harabeleri askeri anlamda savunma amaçlı olmasa da özellikle gözetleme amacıyla kullanılmıştır. Kumkale muharebelerinde, Türk or- dusunun savunma cephesinin merkezinde yer alan harabelerin ortasına bir makineli tüfek yuvası yerleştirilmiştir.⁵³ Savaş zamanına ait bir fotoğraf harabeler üzerinde bir Türk subayının düşmanı dürbünü ile izlediğini göstermektedir.⁵⁴ (Resim 6)

Çanakkale Savaşları ile Troia Savaşı arasında benzerlikler olduğunu ileri süren- lerden biri de müttefiklerin başkomutanı olan General İan Hamilton'dur. Hamilton, savaşın bu kadar uzun sürmesinin nedenlerinden biri olarak kendi ordusundaki has- talıklar ve gevşekliğin olduğunu düşünmektedir. Hatta kendi kurmay subaylarının da bu durumda olduğunu ve Troia Savaşının da on yıl sürmesinin nedeninin de bu olduğunu söyler.⁵⁵

49 Uzmanlar bunu özellikle Victorian dönemi eğitim sisteminde yer alan klasik eserlere bağlamaktadır. Michael Wood, *In Search of The Trojan War*, s. 34. Thompson, *The Trojan War*, s. 210; Peter Simkins, Geoffrey Jukes ve Michael Hickey, *The First World War, The War to End of All Wars*, Oxford, 2003, s. 324.

50 Trevor Melksham, "What Manner of Men are These? Peter Weir's Gallipoli as an Expression of an Australian Civil Religion", *Eternal Sunshine of the Academic Mind: Essays on Religion and Film*, (ed. Christopher Hartney), The University of Sydney 2009, s. 46.

51 Elizabeth Vandiver, *Stand in the Trench, Achilles: Classical Receptions in British Poetry of the Great War* Oxford University Press, 2013, s. II.

52 Rüstem Aslan ve Mithat Atabay, "Atatürk in Troy", *Troy City of Homer*, (Ed. Jorrit Kelder, Günay Uslu, Ömer Faruk Şerifoğlu), Amsterdam, 2012, s. 157-159.

53 Moorehead, Alan, *Gallipoli*, New York, 1956, 212.

54 Rüstem Aslan ve Mithat Atabay, "Atatürk in Troy", *Troy City of Homer*, Resim s. 157

55 Homeros, Troia savaşları sırasında kendi rahibesinin Akhalar tarafından kaçırılmasına kızan tanrı

Doğrusunu söylemek gerekirse hem Troia Savaşı sırasında Gelibolu Yarımadası, hem de Çanakkale Savaşları sırasında Troia, savaş alanının bir parçasıydılar. Gelibolu Yarımadası'nın Ege Denizine uzanan uç kısmı, Troia Savaşı zamanında Akhaların ilk ayak bastığı Troia toprağıdır. Aynı zamanda ilk kayıplarını da burada vermişlerdir. İsminin kelime anlamı "ilk ayak basan" anlamına gelen Akhalı Protesilaos, karaya ayak basar basmaz Hektor tarafından öldürülmüştür. Günümüzde Seddülbahir köyünün batısında yer alan küçük Karaağaçlı Tepe antik çağlardan bu yana bu kahramanın mezarı olarak bilinmektedir. **(Resim 7)** İngiliz cephesinin merkezinde bulunan tepe üzerinde görülen eski siperler bu Akha kahramanının savaş zamanı müttefik askerlerini korumaya çalışır gibidir. Daha sonra bu antik mezar anıtının hemen yakınına inşa edilen İngiliz Helles Abidesi, Çanakkale Savaşlarında hayatını kaybeden tüm askerlerin anısına ithaf edilmiştir. **(Resim 8)** Bu abidenin seçildiği yer kadar kendi mimarisi de üç bin yıl önceki Troia Savaşına gönderme yapmaktadır.⁵⁶ Abide iki merdivenle çıkılan bir platform üzerinde yükselen 36 m. yüksekliğinde bir obelisk ve etrafını çeviren taş duvarlardan oluşmaktadır. Abidenin iç tarafında yer alan duvarların bilinçli olarak yüzeye göre daha aşağıda yapılmış olmasının nedeni, gelen ziyaretçilere burasının Çanakkale Boğazının karşı tarafındaki Troia harabeleri gibi bir başka kanlı savaş alanı izlenimi vermeyi amaçlamaktadır.⁵⁷

Gelibolu Yarımadası'nın uç kısmında, Troia savaşının "ilk şehidi" Protesilaos'un mezar anıtı ile Seddülbahir Köyü içinde Türklere ait İlk Şehitler anıtı bulunur. **(Resim 9)** Her iki anıt da savaşın ilk kayıpları için yapılmış olmalarından dolayı sanki üç bin yıllık bir tekerrürün abidesi gibidirler.

Bu abideler dışında Gelibolu Yarımadasındaki İngiliz ve Anzak askerlerine ait diğer mezarlıklar da Troia savaşlarının içinde yer aldığı bir fon içinde bulunurlar.⁵⁸ Ayrıca mezar taşlarında yazan "*Their name liveth for evermore*" ve "*Their glory shall not be blotted out*" şeklindeki kitabelerle de Troia destanına atıf yapılmaktadır.⁵⁹

Savaş sırasında Protesilaos tümülüsü İngilizlere koruma sağladığı gibi, Hektor ve diğer Troia kahramanları da Türk tarafında, müttefiklere karşı mücadele eder gibidir. Erenköy yakınlarında yer alan Türk top bataryaları hemen yukarılarında bulunan Hektor tümülüsünün gölgesinde bulunmaktadırlar. Hektor buradan üç bin yıl sonra

Apollon'un Akha ordusu üzerine gökyüzünden oklarıyla salgın hastalık saldığını yazar. Antik çağlarda veba gibi salgın hastalıkların Apollon tarafından yayıldığı düşünülürdü. Hamilton'un da benzer karşılaştırmayı yaptığı anlaşılıyor. Ian Hamilton, *Gallipoli Diary Cilt II*, Londra 1920, s. 8.

56 Ahenk Yılmaz, "Architectural Memorialisation of War: *Ars Memoriae* and the Landscape of Gallipoli Battle", *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İzmir Teknoloji Enstitüsü, 2008, s. 126-127.

57 Philip Longworth, *The Unending Vigil: A History of the Commonwealth War Graves Commission, 1917-1984*, Londra 1967, s. 112.

58 Moorehead, Alan, *Gallipoli*, s. 333.

59 "İsimleri sonsuza değin yaşayacak", "Zaferleri hiçbir zaman gölgenemeyecek" Caroline Alexander, *The War That Killed Achilles*, New York, 2009, s. 223.

topraklarını işgale gelen düşmanları ile yeniden savaşıyor gibidir. Ama bu defa elinde Akhaların gemilerini yakmak için meşale taşıyor, onları top mermileri ile vurmaktadır. Troia ovasında, Troia kentinin hemen arkasında ise İngiliz genelkurmayının en korktuğu silahlardan biri konuşlanmıştır. 6 inçlik De Tott bataryası Troia üzerinden karşı kıyıdağı İngiliz ve Fransız mevzilerine ölümcül atışlar yapmaktadır⁶⁰. **(Resim 10)** Hamilton, Asya kıyılarına bakan kısmının İngiliz cephesinin bir "Aşıl Topuğu" haline dönüştüğünü ve Troia bataryasının yaptığı atışların da bir anlamda Akhilleus'u öldüren Paris'in okları kadar etkili olduğunu belirtir.⁶¹ Asya yakasından yapılan top atışları öldürücü olduğu kadar karşı tarafta Fransız siperlerinin bulunduğu bölgede başka antik kalıntıların çıkmasına neden olmuş, askerler çıkan eski eserlerin Troia dönemine ait olduklarını düşünmüşlerdir.⁶²

Troia Savaşı ile Çanakkale Savaşları arasında paralellik kurulan en önemli hadiselerden biri de Troia Atı'dır. Troia Atı, uzun kuşatma sonucunda ele geçirilemeyen Troia kentini almak için Akhaların yaptığı bir hiledir.⁶³ **(Resim 11-12)** Buna göre kenti savaşıla ele geçiremeyen Akhalar, Tanrıça Athena'nın verdiği akılla Odysseus'un inşa ettiği bir tahta at sayesinde Troia'yı fethetmişlerdir. İçine askerlerin saklandığı tahtadan yapılmış bir atı Troia surlarının önüne bırakan Akhalar gemilere binerek denize açılmış ve Bozcaada'nın arkasına saklanmışlardır. Akhaların savaşı bırakıp ülkelerine döndüğünü düşünen Troialılar da bu hileye kanıp atı şehrin içine almışlardır. Fakat gece olduğunda atın içine gizlenen askerler çıkıp şehrin kapılarını açarak, geri dönen Akha ordusunun şehre girmesine yardım etmiş ve böylece Troia şehri düşmüştür.

Bu çok bilinen hile Çanakkale savaşlarında, savaşın ilk çıkartma gününde denenmiştir. İngilizler 25 Nisan 1915 sabahında Seddülbahir önündeki sahile kalabalık bir birliği çıkarmak için benzer bir yöntemi denemişlerdir. River Clyde isimli eski bir kömür şilebi büyük bir çıkartma gemisine dönüştürülmüştür. Orijinal Troia Atı'nın mimarı Akhaların en zekisi Odysseus idi. River Clyde'ı dönüştürenlerden biri de Teğmen Josiah Wedgwood'du. Wedgwood, yapmış olduğu çeşitli değişikliklerle eski şilebi kendi değimiyle modern bir "Tahta At'a" dönüştürmüştür.⁶⁴ Bu askerlerden biri de sonradan anılarını yazacak olan J. G. Gillam'dır.⁶⁵ Gillam ve diğer askerlerin "Troia

60 Troia'nın gerisinde, kuzeyde konuşlanmış olan bataryanın 6 inçlik mermileri İngiliz askerleri tarafından "Creeping Caroline – ürperten Caroline" diye adlandırılırken, Fransızlar "Marie pressee – Marie'nin presi" adını vermişlerdir. Henry W. Nevinson, *The Dardanelles Campaign*, Londra 1920, s. 401; *The Naval Review* Vol. IV, Londra, 1911 s. 234.

61 Ian Hamilton, *Gallipoli Diary* Vol. II, Londra 1920. s. 27, 93; Nevinson, s. 401, dipnot 1; Gillam, s. 195.

62 Alan Moorehead, *Gallipoli*, New York, 1956, 231.

63 W. F. J. Knight, "The Wooden Horse", *Classical Philology*, Vol. 25, No. 4, s. 358-366.

64 Peter Hart, *Gallipoli*, Londra 1911, s. 72.

65 John Graham Gillam, *Gallipoli Diary*, Londra 1918, s. 33.

Atı'na" benzettiği River Clyde sahilde karaya oturduğunda karşılarında Troia Atını belki de hayatlarında hiç duymamış olan Türk askerlerini buldu. Üç bin yıl önce bir şehrin ele geçirilmesine olanak sağlamış eski bir hile olan Troia Atı bu defa işe yaramamıştı.⁶⁶ Bölgenin şimdiki sahipleri eskilerinin hatalarını tekrarlamadılar ve Troialıların o zaman yapması gerektiği şeyi yaparak yeni atı ateşe verdiler. River Clyde müttefikler açısından Çanakkale Savaşlarının en fazla kayıp verdiği teşebbüslerinden biri olarak anılacaktır.⁶⁷ **(Resim 13)**

River Cylide-Troia Atının çıkartmadaki başarısızlığına karşın, müttefiklerin savaş sırasında benzer taktikleri kullanmaktan geri durmadıkları söylenebilir. Böyle bir taktik boğazdan gizlice geçerek Marmara Denizine giren E 11 denizaltısı tarafından uygulanmıştır. 1915 Mayıs ayında Gelibolu açıklarında bir Türk yelkenlisini ele geçiren denizaltı, bu gemiyi bir kamuflaj olarak kullanmıştır. Fakat başka bir hedefle karşılaşmayınca Troia Atının iplerini çözerek Marmara Denizine doğru dümen tutmuştur.⁶⁸

Çanakkale Savaşlarındaki Troia destanına ait öğelerinden biri de hiç kuşkusuz 18 Mart 1915 günü Boğazı geçmeye çalışan müttefik donanmasının en güçlü üçüncü savaş gemisi, 16500 tonluk Agamemnon zırhlısıdır.⁶⁹ **(Resim 14)** Boğazı bombardıman eden bu savaş gemisi üç bin yıl önce Akha ordusunun başkomutanı ile aynı adı taşımaktadır. **(Resim 15)** Savaş boyunca hizmet veren Agamemnon zırhlısının Dardanelles Seferine dahil edilmesinin askeri öneminden daha derin anlamlar taşıdığı kuşkusuzdur.⁷⁰

Yukarıda da bahsedildiği gibi, Troia Savaşları ve onun antik dönem yansımalarının birçok olayda özellikle vurgulandığı görülmektedir. Bu vurgulama sadece 20. Yüzyıla özgü değildir. Tarihçi Herodotos, tarih kitabının girişinde, Doğu ile Batının mücadelesini anlatırken bu mücadelenin başlangıcını Troia savaşlarına kadar götürür.⁷¹ Paris'in Helana'yı kaçırmasını Troia Savaşlarını başlatan neden olarak anlatır. Daha sonra ise kendi zamanındaki Pers-Yunan savaşlarının da bir anlamda bunun

66 The Naval Review Vol. IV, Londra, 1911, s. 221; Tim Benbow, *Naval Warfare 1914-1918*, Dubai 2011, s. 76-78; Peter Simkins, Geoffrey Jukes ve Michael Hickey, *The First World War, The War to End of All Wars*, Oxford, 2003, s. 297; Moorehead, Alan, *Gallipoli*, s. 306.

67 C.F. Aspinal-Oglander, Çanakkale Gelibolu Askeri Harekatı I. Cilt (çev. Metin Martı) İstanbul, 2005, s. 287; River Clyde gemisinin dönüştürülme planlarını gördüğünde bunun işe yarayıp yaramayacağı konusunda kuşkularını yazan Yarbay Dick Doughty Wylie olcakları önceden tahmin etmiş gibidir. Hart, *Gallipoli*, s. 73.

68 Moorehead, Alan, *Gallipoli*, New York, 1956, s.185.

69 Henry W. Nevinston, *The Dardanelles Campaign*, Londra 1920, tablo, s. 49.

70 Eileen Gregory, *H.D. Hellenizm: Classic Lines*, Cambridge University Press, 1997, s. 23; Diane P. Thomson, *The Trojan War: Literature and Legends From The Bronze Age to The Present*, Jefferson, 2013, s. 8; İngiliz donanmasında bulunan gemilerden biri de HMS Hector'du. Balon gemisi olan Hector özellikle Ağustos ayındaki başarısız kara taarruzları sırasında kullanılmıştır. Rhys Crawley, *Climax at Gallipoli: The Failure of the August Offensive*, University of Oklohoma Press, 2014, s. 127.

71 Herodotos, I, 3-5.

devamı olduğunu söyler. Eskiçağ tarihinde gelişen olaylara baktığımızda bir anlamda Herodotos'a hak vermekteyiz. M.Ö. 480 yılında Yunanistan seferine çıkan Pers Kralı Xerxes, Çanakkale Boğazını geçmeden önce Troia'ya uğramış ve burada Troia kahramanları için kestiği kurbanlarla, seferin amacının bir anlamda Troia'nın öcünü almak olduğunu ilan etmiştir. 146 yıl sonra, M.Ö. 334 yılında bu defa Pers İmparatorluğuna karşı sefere çıkan Büyük İskender de aynı şekilde önce Gelibolu Yarımadasının ucundaki ilk Akha "şehidi" olan Protesilaos'un mezarını, daha sonra da Akhilleus'un mezarlarını ziyaret ederek kendi seferiyle Akhaların Troia seferini özdeşleştirmiştir. Bu seferden uzun yıllar sonra 1462 yılında bir başka büyük fatih, Fatih Sultan Mehmet Midilli seferi sırasında Troia harabelerini ziyaret etmiştir. Zamanın tarihçisi Critoboulos, Fatih'in harabeleri gezerken kendisinin İstanbul'u fethederek Troialılar'ın intikamını aldığını söylediğini yazar.⁷²

Çanakkale Savaşlarının da müttefikler açısından benzer bir anlamı olduğu, en azından savaşların yapıldığı toprakların tarihi öneminin farkında oldukları anlaşıl-maktadır. Bu nedenle 30 Ekim 1918 tarihinde, I. Dünya Savaşının sonunda, Mondros mütarekesi için Agamemnon zırhlısının seçilmesinde de aynı tarihi bilinçle hareket edilmiş olduğu düşünülebilir. Mondros'da, Agamemnon zırhlısı üzerinde imzalanan mütareke, sadece Osmanlının sonunu değil, üç bin yıl önce başlamış olan doğu-batı mücadelesine gene onu başlatan komutanın gözetiminde sona erdiriyordu.

Çanakkale ve Troia Savaşları farklı zamanda ve farklı halklar arasında meydana gelmiş olsa da kendi zamanlarının ötesine geçen etkileri halen hissedilebilmektedir. İnsanlık tarihinde yaşanmış olan binlerce savaş içinde hatırasını halen korumaktadırlar. Bunda tabii ki günümüzde harabelerini ve savaş alanına ait izlerini görebildiğimiz Troia harabeleri ve Çanakkale savaş alanları gibi maddi kalıntıları değil, insanların hafızalarında iz bırakan destanlaşmış öykülerin payı vardır. Troia Savaşının unutulmamasını sağlayan hiç kuşkusuz bu savaşı destanlarında anlatan Homeros'tur. **(Resim 16)** Şehir zamanın kumları içinde yok olduğunda bile destanlarda yaşamaya devam etmiştir.⁷³ Sonunda da bu destanlar sayesinde yeniden gün yüzüne çıkmıştır.

Çanakkale Savaşlarının da üzerinden yüz yıl geçmesine rağmen her iki tarafın insanların hafızasında halen canlılığını korumasının bir nedeni, bu konuda yapılmış çok sayıda sanat eseri ile hakkında yazılan-söylenen türküler ve şiirlerdir. Avustralya'da adeta kendi mitolojisini yaratmıştır.⁷⁴ Türkiye'de ise başta Çanakkale Türküsü olmak

72 Critoboulos, 4. II. 5.

73 Thompson, *The Trojan War*, s. 202- 218.

74 Çanakkale savaşından sonra Avustralya'da, savaşı Troia mitolojisi ile ilişkilendirilen pek çok sanat eseri yapılmıştır. Sidney Nolan, *The Gallipoli Series*, Anne & Gordon Samstag Museum of Art 20 April – 1 June 2012; Sarah Midford, "Anzacs and the heroes of Troy: Exploring the universality of war in Sidney Nolan's Gallipoli Series", *Gelibolu Tarih, Efsane ve Anı*, (ed. İbrahim Güran Yumuşak ve M. Mehdi İlhan), İstanbul Medeniyet Üniversitesi, 201, s. 303-312. Ayrıca Bkz.: Sarah Midford, "Constrcting tha Australian Iliad: Ancient Heroes and Anzac Diggers in the Dardanelles", *Melbour-*

üzere, milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un yazmış olduğu "Çanakkale Şehitlerine" şiiri bu savaşın gelecek yüzyıllarda da unutulmamasını sağlayacak en önemli edebi eserlerden biri olmuştur. (Resim 17) Gelecekte belki Gelibolu Yarımadasında savaşlara ait hiçbir iz kalmasa bile bu eserler savaşın hatıralarının devamlı canlı kalmasını sağlayacaktır.

ne Historical Journal, 2011, Special Issue, s. 59-79; Sarah Midford, "From Achilles to Anzac: Heroism in the Dardanelles From Antiquity to The Great War", *ASCS 31 Proceedings*, classics.uwa.edu.au/ascs31 s. 1-12.

Harita ve Resimlerin Listesi

Harita 1: Troia ve Çanakkale savaş alanları

Harita 2: M.Ö. 2. Bin yılda Hititler ile komşuları

Harita 3: Troia savaşına katılan uluslar

Resim 1: Akhaların başkomutanı Agamemnon'a ait olduğu düşünülen altın mask

Resim 2: Çanakkale savaşı sırasında Australya ve Yeni Zelanda askerlerinin çıkartma yaptığı Anzak Koyu

Resim 3: Troia Savaşı sırasında Akha askerlerinin çıkartma yaptığı Beşige Koyu

Resim 4: M.S. 3. Yüzyıl Troia sikkesi üzerinde Akhalara saldırırken betimlenen Troia kahramanı Hektor

Resim 5: Savaşta Türk ordusunun kullandığı mancınık

Resim 6: Troia'dan Ege denizine bakan bir Türk Subayı (Mithat Atabay Arşivi)

Resim 7: Seddülbahir yakınındaki Protesilaos tümülüsü

Resim 8: Seddülbahir yakınındaki Helles anıtı

Resim 9: Seddülbahir köyü içindeki ilk şehitler anıtı

Resim 10: Çanakkale savaşının "Aşil Topuğu" Fransız siperlerinin bulunduğu Morto Koyu ve civarı.

Resim 11: Antik vazo üzerinde Troia Atı

Resim 12: Troia antik kentindeki modern Troia Atı

Resim 13: Çanakkale savaşının Troia Atı; River Cylide gemisinin sahildeki kalıntısı

Resim 14: HMS Agamemnon zırhlısı

Resim 15: Agamemnon'un savaşlar sırasında Troia'ya doğru yaptığı top atışları

Resim 16: Homeros

Resim 17: Mehmet Akif

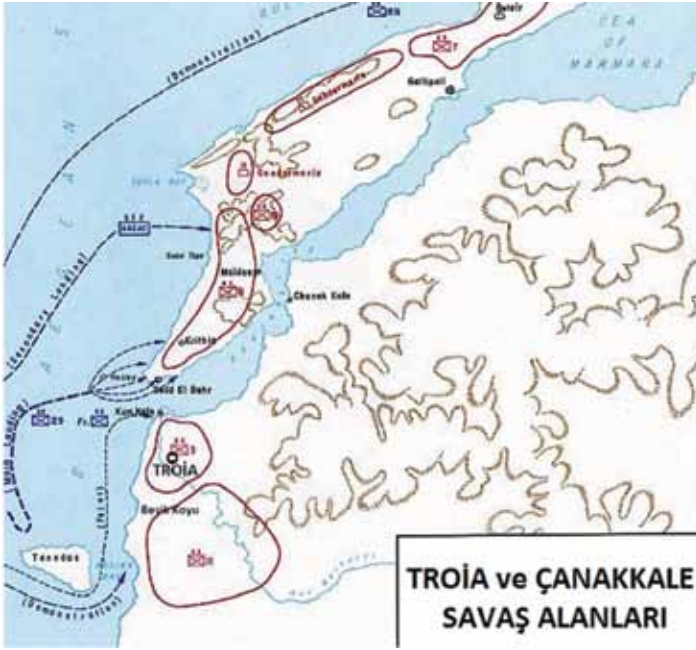
KAYNAKÇA

- Alexander, Caroline, *The War That Killed Achilles*, New York, 2009.
- Aslan, Rüstem ve Atabay, Mithat, "Atatürk in Troy", *Troy City of Homer*, (Ed. Jorrit Kelder, Günay Uslu, Ömer Faruk Şerifoğlu), Amsterdam, 2012, s. 155-159.
- Aslan, Rüstem, *TROYA -TENEDOS Mitolojinin Adası*, <http://akvaryumbozcaada.com/ulasim/53-rustem-aslan.pdf>
- Aslan, Rüstem. "Troia ve Gallipoli Campaign: An Analogical Approach", *Gallipoli in Retrospect 90 Years On*. (Ed. M. Tunçoku) 2005, AÇASAM, Çanakkale, s. 05-44
- Aspinall-Oglander, C.F., Tuğgeneral, Çanakkale Gelibolu Askeri Harekatı I. Cilt (çev. Metin Martı) İstanbul, 2005.
- Benbow, Tim, *Naval Warfare 1914-1918*, Dubai 2011.
- Benzi, Mario, "Anatolia and the Eastern Aegean at the Time of the Trojan War", *OMERO TREMILA ANNI DOPO*, (ed. Franco Monranari), Roma, 2002, s. 343-385.
- Bryce, Trevor R., "The Trojan War: Is There Truth behind the Legend?", *Near Eastern Archaeology*, Vol. 65, No. 3 (Sep., 2002), s. 182-195.
- Bull, Stephan *World War I Trench Warfare (1) 1914-16*, Oxford, 2002.
- Chasseaud, Peter ve Doyle, Peter, *Grasping Gallipoli Terrain, Maps and Failure at the Dardanelles*, 1915, Kent, 2005.
- Cline, Eric H., *The Trojan War : A Very Short Introduction*, Oxford University Press 2013.
- Commission, 1917-1984*, Londra 1967.
- Crawley, Rhys, *Climax at Gallipoli: The Failure of the August Offensive*, University of Oklahoma Press, 2014, s. 127.
- D'amato, Raffaele *Bronze Age Greek Warrior 1600-1100 Bc*, Oxford, 2011.
- Easton, D.F., Hawkins, J. D., Sherratt A.G. ve Sherratt, E.S., "Troy in Recent Perspective", *Anatolian Studies*, Vol. 52, 2002, s. 75-110.
- Easton, Donald F., "Hittite History and The Trojan War", *The Trojan War*, (Ed. Lin Foxhall & John K. Davies) Liverpool, 1981.
- Fields, Nic, *Troy c. 1700-1250*, Oxford, 2004.
- Gillam, John Graham, *Gallipoli Diary*, Londra 1918.
- Goetze, A., "The Hittites and Syria (1300-1200 B.C.)", *Cambridge Ancient History* (Ed. I. E. S. Edwards, C. J. Gadd, N. G. L. Hammond ve E. Sollberger), Cambridge University Press, 1975, s. 252-273.
- Gregory, Eileen, *H.D. Hellenizm: Classic Lines*, Cambridge University Press, 1997.
- Gurney, Oliver Robert, *Hititler*, (çev. Pınar Arpaçay), İstanbul 2001.
- Guterbock, Hans G., "Troy in Hittite Texts? Wilusa, Ahhiyawa, and Hittite History", *Troy and The Trojan War, A Symposium Held at Bryn Mawr College October 1984*, (Ed. Machteld J. Melling) 1986, s. 33-44.

- Hamilton, Ian, *Gallipoli Diary* Vol. I-II, Edward Arnold, Londra, 1920.
- Hart, Peter, *Gallipoli*, Londra 1911.
- Healy, Mark, *The Warrior Pharaoh Rameses II and the Battle of Qadesh*, Oxford, 1993.
- Hood, Sinclair, "The Bronze Age Context of Homer", *The Ages of Homer*, (ed. Jane B. Carter ve Sarah P. Morris), Austin, 1998.
- Karataş, Murat, "Çanakkale Muharebelerinde Lağım Muharebeleri" *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, (Bahar-Güz 2008, 43-60), 43-60.
- Knight, W. F. J. "The Wooden Horse", *Classical Philology*, Vol. 25, No. 4, s. 358-366.
- Korfmann, Manfred, "Troy: Topography and Navigation", *A Symposium Held at Bryn Mawr College October 1984*, (Ed. Machteld J. Melling) 1986, s. 1-16.
- Korfmann, Manfred, "Çanakkale Boğazı'ndaki Troia Asya ve Avrupa ile Ege'den Karadeniz'e Kültür İlişkileri", *Troia Rüzgarı, M. Osman Korfmann'dan Seçme Makaleler*, (ed. Rüstem Aslan, Fecri Polat), Çanakkale, 2012. s. 27-42.
- Korfmann, Manfred, "Troia A Residential and Trading City at the Dardanelles", (ed. R. Laffineur ve W-D. Niemeier) *POLITEIA Society and State in the Aegean Bronze Age [Aegaeum 12]*, Liège Austin 1995, s. 173-183.
- Korfmann, Manfred, "Troia M.Ö. 2. ve 3. Binyılda Ticaret Kesişme Noktası, Yüksek Troia Kültürü ve Kıyasal Troia Kültürü ile ilgili Bilgiler", *Troia Rüzgarı, M. Osman Korfmann'dan Seçme Makaleler*, (ed. Rüstem Aslan, Fecri Polat), Çanakkale, 2012, s. 125-140.
- Korfmann, Manfred, "Was There a Trojan War?", *Archaeology*, Archaeological Institute of America, Volume 57 Number 3, May/June 2004, s. 8-12.
- Korfmann, Manfred, "Yüksek Troia Kültürü (Troia VI ve VII a) Bir Anadolu Kültürü", *Troia Rüzgarı, M. Osman Korfmann'dan Seçme Makaleler*, (ed. Rüstem Aslan, Fecri Polat), Çanakkale, 2012, s. 15-166.
- Körpe, Reyhan, "Dardanos Tabyasında Savaş Alanı Arkeolojisi ve Sonuçları", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Yıl: 8, Sayı: 8-9, 2010, s. 57-90
- Körpe, Reyhan, "Boğaz Savaşları" *Kubaba*, 2006, Sayı 6, s. 27-36.
- Körpe, Reyhan, "Türk Hakimiyeti Öncesi Çanakkale Boğazında Yapılan Savaşlar", *ÇANAKKALE TARİHİ*, (Ed. Mustafa Demir), İstanbul 2008, s. 73-80.
- Körpe, Reyhan, "Beşiğe Tepe-Kumkale Bölgesi Savaş alanları Arkeolojisi", *Çanakkale 1915*, 2012, Sayı:12, s.14-19.
- Longworth, Philip. *The Unending Vigil: A History of the Commonwealth War Graves Commission, 1917-1967*, London, 1967.
- Mee, C.B., "The Mycenaean and Troy", *The Trojan War Its Historicity and Context*, PAPERS OF THE First Greebank Colloquium, Liverpool. 1981, (ed. Lin Foxhall ve John K. Davies), Bristol, 1984.
- Melksham, Trevor, "What Manner of Men are These? Peter Weir's Gallipoli as an Expression of an Australian Civil Religion", *Eternal Sunshine of the Academic Mind: Essays on Religion and Film*, (ed. Christopher Hartney), The University of Sydney 2009, s. 39-48.

- Mellink, Machteld J., "Postscript"t, *A Symposium Held at Bryn Mawr College October 1984*, (Ed. Machteld J. Melling) 1986, s. 94-95.
- Midford, Sarah, "From Achilles to Anzac: Heroism in the Dardanelles From Antiquity to The Great War", *ASCS 31 Proceedings*, classics.uwa.edu.au/ascs31 s. 1-12.
- Midford, Sarah, "Anzacs and the heroes of Troy: Exploring the universality of war in Sidney Nolan's Gallipoli Series", *Gelibolu Tarih, Efsane ve Anı*, (ed. İbrahim Güran Yumuşak ve M. Mehdi İlhan), İstanbul Medeniyet Üniversitesi, 201, s. 303-312.
- Midford, Sarah, "Constrcting tha Australian Iliad: Ancient Heroes and Anzac Diggers in the Dardanelles", *Melbourne Historical Journal*, 2011, Special Issue, s. 59-79.
- Moorehead, Alan, *Gallipoli*, New York, 1956.
- Nevinson, Henry W., *The Dardanelles Campaign*, Londra 1920.
- Nicolle, David, *The Ottoman Army 1914-18*, London, 1994.
- Rose, Charles Brian, *The Archaeology of Greek and Roman Troy*, Cambridge, 2014.
- Rupert Brooke: "Marsh 1918", *These Were the Men: Poems of the 1914-1918*, (Ed. E. R. Jaquet), Londra, 1919.
- Simkins, Peter, Jukes Geoffrey ve Hickey Michael, *The First World War; The War to End of All Wars*, Oxford, 2003,
- Steel, Nigel ve Hart, Peter, *Gelibolu Yenilginin Destanı*, (çev. Mehmet Harmancı), İstanbul, 1996.
- Strauss, Barry, *The Trojan War*, New York, 2006.
- Tekin, Oğuz Altınoluk, Sencan Körpe, Funda, *Sylloge Nummarum Graecorum Çanakkale Museum*, İstanbul, 2009.
- Tekin, Oğuz, "İlion Sikkeleri", *Troia Efsane ile Gerçek Arası Bir Kente Yolculuk*, İstanbul, 2002.
- The Naval Review Vol. IV, Londra, 1911
- Thomas, Carol G. ve Conant, Craig *The Trojan War*, University of Oklahoma Press, 2005.
- Thompson, Diane P., *The Trojan War, Literature and Legends From The Bronze Age to The Present*, Londra, 2004.
- Thomson, Diane P., *The Trojan War: Literature and Legends From The Bronze Age to The Present*, Jefferson, 2013.
- Vandiver, Elizabeth, *Stand in the Trench, Achilles: Classical Receptions in British Poetry of the Great War* Oxford University Press, 2013.
- Watkins, Calvert, "The Language of the Trojans", *Troy and The Trojan War, A Symposium Held at Bryn Mawr College October 1984*, (Ed. Machteld J. Melling) 1986, s. 45-62.
- Wood, Michael, *In Search of The Trojan War*, New York, 1985.
- Woodford, Susan, *The Trojan War in Ancient Art*, Londra, 1993.
- Yılmaz, Ahenk, "Architectural Memorialisation Of War: *Ars Memoriae* And The Landscape of Gallipoli Battle", *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İzmir Teknoloji Enstitüsü, 2008, s. 126-127.

Ekler

Harita 1 Troia ve Çanakkale Savaş Alanları

Harita 2 M. Ö. 2. Bin Hititler ve komşuları

Harita 3 Troia savaşına katılan uluslar

Resim 1 Agamemnon'un altın maski

Resim 2 Çanakkale Savaşları sırasında Anzak Koyu

Resim 3 Troia-beşige (Fields, Nic, Troy c. 1700-1250, Oxford, 2004. s. 54)

Resim 4 “M.S. 3. Yüzyıl Troia sikkesi üzerinde Akhalara saldırırken betimlenen Troia kahramanı Hektor

Resim 5 Savaşta Türk ordusunun kullandığı mancınık

Resim 6 Troia'dan Ege denizine bakan bir Türk Subayı (Mithat Atabay Arşivi)

Resim 7 Seddülbahir yakınındaki Protesilaos tümülüsü (Sestos Projesi)

Resim 8 Seddülbahir yakınındaki Helles anıtı (Sestos Projesi)

Resim 9 Seddülbahir köyü içindeki ilk şehitler anıtı (Sestos Projesi)

Resim 10 Çanakkale savaşının Aşil Topoğu (Sestos Projesi)

Resim 11 Antik vazo üzerinde Truva Atının tasviri

Resim 12 Truva Atı (Troia Projesi)

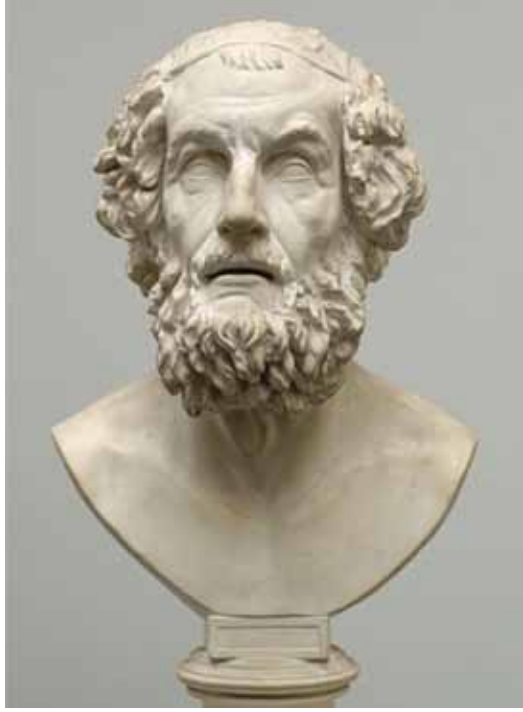
Resim 13 Çanakkale Savaşı'nın Truva Atı, River Cylide

Resim 14 HMS Agamemnon

Resim 15 Agamemnon'un Troia'ya doğru top atışları

Resim 16 Homeros

Resim 17 Mehmet Akif Ersoy